

Originalni naučni rad
UDK:343.3/7+343.9(497.6)
DOI:10.7251/ZND2106009S

INDIKATORI VLADAVINE PRAVA PREDSTAVLJENI KROZ SEKUNDARNU VIKTIMIZACIJU ŹRTAVA U BOSNI I HERCEGOVINI

Akademik prof. dr Miodrag N. Simović¹

Prof. dr Azra Adžajlić-Dedović²

Prof. dr Vladimir M. Simović³

Sažetak: *Najvažniji zahtjev vladavine prava je da ljudi na pozicijama vlasti treba da vrše svoju vlast unutar ograničavajućeg okvira dobro ustanovljenih javnih normi, umjesto na proizvoljan, ad hoc ili čisto diskrecioni način. Vladavina prava se utjelovljuje stabilnim ustavom koji se sastoji od formalnih pravila putem kojih se ograničavaju upravljačka ovlašćenja na osnovu zakonu. Pored sudova, za vladavinu prava je važno i obezbjeđenje poštovanja zakona i podsticanje izvršenja sudskih odluka od strane vladinih službenika. Upravo zbog toga, zakonodavstva u razvijenim demokratijama propisuju krivično djelo „Neizvršenje sudske odluke“ prema kojim se kažnjivim ponašanjem smatraju radnje odgovornog službenika koji odbije da izvrši pravnosnažnu presudu.*

Nezavisnost pravosuđa je kičma vladavine prava, dok nezavisnost sudija štiti nezavisnost pravosuđa u cjelini. Nepristrasnosti u odlučivanju sudije znači da je neophodno da sudije djeluju bez bilo kakvih ograničenja, nedoličnog uticaja, pritiska, prijete ili miješanja, neposrednog ili posrednog, od strane bilo kog autoriteta, uključujući autoritete unutar pravosuđa. Međutim, finansijska nezavisnost pravosuđa je još uvijek ograničena i uslovljena postupkom odobravanja budžetskih sredstava dodijeljenih pravosuđu od strane ministarstava finansijska, što

---

¹ Akademik prof. dr Miodrag N. Simović, potpredsjednik Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, redovni profesor i redovni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, miodrag.simovic@ustavnisud.ba.

² Prof. dr Azra Adžajlić-Dedović, redovni profesor Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu, aadzajlic@fkn.unsa.ba.

³ Prof. dr Vladimir M. Simović, tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine i redovni profesor Fakulteta za bezbjednost i zaštitu Nezavisnog univerziteta u Banjoj Luci i Pravnog fakulteta Univerziteta „Vitez“ u Vitezu, vlado_s@blic.net.

pravosudne organe čini zavisnim od vladajućih politika i omogućava korupciju u pravosuđu ili uticaj politike na rad pravosuđa.

Reforma pravosudnog sistema moguća je samo ukoliko građani osjećaju njene benefite i pokazuju zadovoljstvo postignutim rezultatima. Sudeći prema percepciji građana, korupcija je najdominatnija u sistemu zdravstva i među političkim partijama, zbog čega Agencija za borbu protiv korupcije BiH treba pojačati svoje napore budući da je sprječavanje korupcije na visokom nivou direktno pod njenom nadležnošću. Upravo zbog toga, u namjeri da se predstavi negiranje vladavine prava u Bosni i Hercegovini, koristiće se studije slučaja koji predstavljaju sekundarnu viktimizaciju žrtava i ukazati na indikatore postojanja vladavine prava, a to su: poštovanje zakona, nezavisnost pravosuđa i odsustvo korupcije.

Ključne riječi: *sekundarna viktimizacija žrtava, vladavina prava, poštovanje zakona, nezavisnost pravosuđa, odsustvo korupcije.*

VLADAVINA PRAVA I PRAVNA DRŽAVA

„Svi smo mi sluge zakona kako bismo mogli biti slobodni” - Ciceron (106 - 43 p.n.e.)

Vladavina prava (prema definiciji Ujedinjenih nacija, koja nije opšteprihvaćena) je pravno-politički princip, za koji je svaka država moderne demokratije opredijeljena i kojem je podređena. To je princip vladavine po kojem su svi pojedinci, institucije i entiteti, javni ili privatni, uključujući i samu državu, odgovorni pred zakonima koji su javno usvojeni, podjednako primijenjeni i po kojima se nezavisno sudi, a koji su u skladu sa normama i standardima međunarodnog prava ljudskih prava. Vladavina prava je osnovna pretpostavka ustava i počiva na neotuđivim ljudskim pravima, a ostvaruje se slobodnim i neposrednim izborima, ustavnim jemstvima ljudskih i manjinskih prava, podjelom vlasti, nezavisnom sudskom vlašću⁴ i povinovanjem vlasti ustavu i zakonu. Takođe, u duhu realizacije vladavine prava u pravnom postupku, potrebno je obezbijediti

---

⁴ Ukoliko se gradi na osnovnim principima pravde kao nepristrasnosti, društvena struktura je pravedna. Nepristrasnost je temelj pravde (Nikolić, Maksimović, 2016: 245).

načelo „pravičnog postupanja“ (*due process*) i „poštene ravnoteže oružja“ (*fair balance of weapons*) između države i građana⁵.

Venecijanska komisija (službeni naziv Evropska komisija za demokratiju kroz pravo - The European Commission for Democracy through Law) je, koristeći se ovim određenjem kao podlogom i uzimajući u obzir određenja “Rechtsstaata” iz njemačke pravne teorije, kao i francuske “L’etat de Droit”, definisala šest bitnih elemenata vladavine prava. To su: (1) zakonitost koja podrazumijeva jasan, odgovoran i demokratski proces donošenja zakona; (2) pravna sigurnost; (3) zabrana arbitrarnosti (Dworkin, Speech, 2013); (4) pristup nezavisnom i nepristrasnom sudu, uključivo i kontrolu zakonitosti pojedinačnih akata; (5) poštovanje ljudskih prava; (6) zabrana diskriminacije i jednakost pred zakonom⁶.

Postojanje pravne države karakteriše hijerarhija pravnih propisa - od ustava kao najvišeg pravnog akta, do podzakonskih akata kojim se omogućava uživanje ljudskih prava. Prof. Smerdel smatra da uprkos promjenama, funkcije ustava i njihova svrha ostaju stabilne i nepromijenjene: ograničavanje vlasti; afirmisanje i zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda; izgradnja i jačanje demokratskih ustavnopravnih institucija i ostvarenje ustavnog načela (i ideala) vladavine prava. Uz to, pravna sigurnost, podjela vlasti, zabrana retroaktivnog dejstva i efektivna pravna zaštita, kao neka od najvažnijih načela pravne države, predstavljaju osnovni ambijent za privredni razvoj, privlačenje stranih investicija i uspješno ostvarivanje ustavnog principa vladavine prava i prava na privatno preduzetništvo (Dedić, Bakšić, 2014: 57-82). Koncept ustavne vladavine (*constitutional governance*) utemeljen je na idejama vladavine prava i konstitucionalizma, što se svodi na ideju pokoravanja zakonima, a ne ljudima. Ustavna vladavina je vladavina u kojoj je svaki nosilac vlasti ograničen ustavom i pravom (Lauc, 2016: 75).

Ustav nalaže da država i entiteti u Bosni i Hercegovini „osiguraju najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda“, dok prava i slobode iz Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda⁷ i protokolima uz ovu konvenciju treba da se direktno primjenjiva i prioritarna u odnosu na nacionalno zakonodavstvo. Nažalost, Ustavni sud BiH je u mnogim predmetima utvrdio kršenje prava na suđenje u razumnom roku kojeg garantuju i Ustav Bosne i Hercegovine i Evropska konvencija. Upravo zbog toga promptno je potrebno usvojiti

⁵ Prema praksi Suda pravde Evropske unije, ovo je postao opšti princip. Vidi slučaj T-36/91, *ICI v. Komisija* /1995/ ECR II-1847, bilješka 93, CFI.

⁶ Navedena definicija jasno ukazuje na činjenicu da se Venecijanska komisija priklonila definiciji koja kombinuje njen formalni i supstancijalni koncept.

⁷ U daljem tekstu: Evropska konvencija.

zakone i provedbene mjere kojim će se riješiti predugo trajanje postupaka,⁸ što su kroz usvajanje *lex specialis* zakona o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku učinili Republika Srpska, Federacije BiH i Brčko distrikt BiH.

Pravna država predstavlja pravni koncept, odnosno doktrinu, prema kojoj djelovanje državne vlasti mora biti utemeljeno na pravnim propisima, odnosno ustavu i zakonima, kako bi se obezbijedila zaštita građana od zloupotrebe ili arbitrarne primjene vlasti. Ovaj koncept „pravne države“ potiče iz njemačke pravne teorije, odnosno filozofije Immanuela Kanta s kraja XVIII vijeka, dok ga je prvi put koristio njemački pravnik Robert von Mohl 1798. godine tako „da sva pravna pravila koja su donesena i koja su na snazi, imaju podjednako dejstvo na sve građane“. Dok „vladavina prava“ podrazumijeva ustavnost, ali i više od toga, ona zavisi od načina kojim države obezbjeđuju prava i slobode pojedincu, ali, isto tako, i kako obezbjeđuje efikasna sredstva sankcionisanja u slučaju povrede ustavom i zakonima garantovanih prava i sloboda.

Upravo zbog toga, u daljem tekstu, nastojaćemo odgovoriti da li u Bosni i Hercegovini postoji pravna država i vladavina prava.

Argument 1. – materijalna ograničenja vlasti (Ustav BiH međunarodnopravni instrumenti) govore da BiH nije pravna država, već država u tranziciji ili u namjeri da postane pravna, demokratska i sekularna država o čemu svjedoče: a) Ustav Bosne i Hercegovine kao Aneks 4 Opšteg okvirnog sporazuma za mir u BiH (Dayton, 1995.) koji je nametnut, a ne izglasan voljom građana Bosne i Hercegovine; b) nacionalne partije koje su vlast osvojile prije međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine kao nezavisne i suverene države, nakon međunarodnog priznanja i „krvavog rata“ su državu podijelile na „etničke torove“; c) Ustav Bosne i Hercegovine je „skrojen po mjeri tri naroda (Srba, Bošnjaka i Hrvata) i zbog toga i diskriminatoran, jer privileguje ove narode proizvođači, pri tome, mnogobrojne diskriminacije i segregacije svih ostalih naroda koji žive u Bosni i Hercegovini⁹.

„Traže se temeljite reforme važećeg Ustava BiH, kao i entitetskih ustava, konkretno radi prevazilaženja ‘institucionalne prezasićenosti’. Ustavi nisu adekvatni za dalje kretanje zemlje ka evropskim integracijama i dalji napredak u konsolidaciji

---

⁸ Izvještaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini, Brisel, 5.12.2019. godine, [PRIEBE Izvj estaj.pdf \(fcjp.ba\)](#), pristupljeno 25.9.2021.

⁹ Presuda Evropskog suda za ljudska prava *Sejdić i Finci*. 12 godina nakon što su na Evropskom sudu za ljudska prava dobili presudu protiv Bosne i Hercegovine, ključne stvari za Dervu Sejdića i Jakoba Fincija su i dalje nepromijenjene. Ustav BiH, zbog kojeg su tužili svoju zemlju i dalje ih diskriminiše, nedopuštajući Sejdiću kao pripadniku romske manjine i Finciju jevrejske, da se kandiduju za Predsjedništvo BiH i Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH.

stabilne demokratije zasnovane na vladavini prava, najvišim standardima ljudskih prava i za jačanje zdravog ekonomskog razvoja. Uporedo s radom na ustavnim reformama, potrebno je preduzeti sve moguće napore za rješavanje nedostataka u postojećem ustavnom okviru. Ono što treba da prevlada jeste zajednički interes, a ne nacionalni pristup¹⁰.

Argument 2. - odgovarajuća svojstva zakona, kao što su opštost, određenost, jasnost, postojanost, unutrašnja moralna vrijednost (pravednost) upitna su u Bosni i Hercegovini još od prve reforme krivičnog pravosuđa (2003.) do danas, o čemu svjedoče izvještaji Vijeća Evrope, ali i pravosudne reforme koje su provedene od tada do danas¹¹.

Argument 3. - institucionalna i procesna jamstva slobode: a) nezavisnost sudstva¹²; b) zabrana donošenja retroaktivnih zakona (*ex post facto*)¹³; c) *habeas corpus* jamstva kojima se štiti lična sloboda i sprječava samovoljno hapšenje i zatvaranje¹⁴; d) odgovarajući pravni postupak (*due process of law*); podrazumijeva postojanje pravila o nepristrasnom i pravičnom postupku koji omogućava rješenje nastalog spora, uz istovremena pouzdana jamstva pravne sigurnosti i individualne slobode¹⁵; e) podjela vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku i sistem „teža i protivteža“ (*checks and ballances*), kojim se ona međusobno ograničavaju¹⁶.

Vladavina prava nije vladavina poretka kao takvog, već vladavina pravnog poretka određenih svojstava. To je zbog organizacije države i teritorijalne podjele nemoguće kako zbog neusklađenosti zakonodavstva, tako i zbog koncentracije i organizacije vlasti u Bosni i Hercegovini jer je u Republici Srpskoj vlast centralizovana, u Federaciji decentralizovana, a Brčko distrikt je pod upravom stranaca ili poseban protektorat.

Svaka savremena pravna država nezamisliva je bez postojanja principa vladavine prava. Ostvarivanje pravne države ne može predstavljati cilj, već samo

¹⁰ Izvještaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini Brisel, 5.12.2019. godine.

¹¹ Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2016. godinu (uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija); Saopštenje o politici proširenja Evropske unije za 2016. godinu, <https://predstavnickidom-pfbih.gov.ba/upload/file...PDF.file>, (pristupljeno 12.10.2021).

¹² *Ibid.*

¹³ Presude za ratne zločine u Bosni i Hercegovini.

¹⁴ Slučaj „Dragičević“ u Republici Srpskoj i hapšenje građana iz grupe „Pravda za Davida“ zato što javno kritikuju aktuelnu vlast u namjeri da pomognu porodici Dragičević u progonu i hapšenju ubice njihovog sina.

¹⁵ Slučaj „Memić“ u Federaciji Bosne i Hercegovine u kojem je sud ukinuo prvobitnu presudu o smrti Dženana Memića kao posljedici saobraćajne nesreće i obnovio postupak koji je i do tada vođen van razumnih rokova. Sa ovim produženjem i odnosom prema sekundarnim žrtvama ovaj slučaj predstavlja očigledan primjer pravne nesigurnosti i individualne neslobode.

¹⁶ Ne postoji vrhovni sud Bosne i Hercegovine, tako da nije moguće ostvariti „težu i protivtežu“, osim kroz djelovanje Ustavnog suda BiH čije su nadležnosti ograničene.

nužnu pretpostavku za vladavinu prava, ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti, pravde i pravičnosti¹⁷. Otklanjanje nedostataka u oblasti vladavine prava podrazumijeva: ponovno izgrađivanje povjerenja; ljudska prava i osnovne slobode moraju biti zagarantovane ustavom i za sve ista. Pravosuđe mora biti servis u službi građanima, ali to nije moguće bez pravosudne reforme i osiguranja integriteta nosilaca pravosudnih funkcija, dok političari moraju djelovati konstruktivno, a ne opstruirati pravnu državu i vladavinu prava¹⁸.

Vladavina prava nije samo formalna primjena pravnih instrumenata, nego takođe vladavina pravde i zaštita svih članova društva od pretjerane moći onih koji vladaju. (Međunarodna komisija pravnika) (Lauc, 2016: 75). Vladavina prava je jedna od osnovnih vrijednosti na kojima je zasnovana Evropska unija (član 2 Ugovora o Evropskoj uniji) i neophodna je za funkcionisanje Unije. Da bi neka država postala članicom Unije, mora poštovati ovu vrijednost i biti posvećena njenoj promociji (član 49 Ugovora). Stoga je vladavina prava ključna za proces proširenja Evropske unije, kako je to Evropska komisija naglasila i u svojoj “Strategiji za zapadni Balkan” iz 2018. godine, te i nedavno u svojoj “Komunikaciji o politici proširenja EU za 2019. godinu”.

Pojam ustavne vladavine, od svog nastanka do danas, podrazumijeva ograničavanje svih nosilaca državne vlasti ustavom, kao i nametanja obaveze i odgovornosti svim nosiocima državne vlasti da djeluju u smjeru ostvarivanja prava i sloboda zagarantovanih ustavom (Dedić, Bakšić, 2014: 60). Međutim, u svim državama zapadnog Balkana u oblasti vladavine prava i dalje su prisutni sistemski nedostaci različitog stepena¹⁹.

Primjer dobre prakse je jedna od značajnijih odluka Ustavnog suda BiH, koja je dala doprinos jačanju vladavine prava u BiH, jeste odluka koja se odnosila na ocjenu ustavnosti Zakona o Sudu BiH, koji je 2000. godine nametnuo Visoki predstavnik za BiH. Ustavni sud BiH je ocijenio da su neutemeljeni navodi podnosioca zahtjeva da ne postoji ustavni osnov za donošenje ovoga zakona, te da, osim Ustavnog suda BiH, Ustavom BiH nije predviđena nijedna druga sudska instanca na državnom nivou. Ustavni sud je naglasio da nije njegova zadaća izražavati mišljenje o tome treba li neki zakon biti donesen, ali da se uspostavljanjem Suda BiH može očekivati veći doprinos jačanju vladavine prava, što je jedno od temeljnih načela za funkcionisanje demokratske države. Takođe, Ustavni sud je istakao da je Bosna i Hercegovina, funkcionišući kao demokratska država, ovlaštena „u oblastima iz njene nadležnosti, osim Ustavom BiH izričito predviđenih,

---

¹⁷ Vidi presudu Evropskog suda za ljudska prava *Ringelsen protiv Austrije*, od 16. jula 1971.godine, Serija A br.13 str.45 stav 95. Pravo na pristupu sudu ne znači samo formalni, već efikasan pristup sudu.

¹⁸ Izvještaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini Brisel, 5.12.2019. godine.

¹⁹ Ibid.

uspostaviti i druge mehanizme i dodatne institucije koje su joj potrebne za izvršenje njenih nadležnosti, uključujući i uspostavljanje suda za jačanje pravne zaštite njenih građana i osiguranje poštovanja principa iz Evropske konvencije“.

U vezi sa politikom proširenja Evropske unije, u Zaključcima Evropskog savjeta uspostavljeni su zahtjevi vladavine prava za države zapadnog Balkana, kao dio zvanične politike Unije prema ovom regionu. U cilju stabilnosti i održivosti Bosne i Hercegovine, primarni značaj treba dati poštovanju vladavine prava, načelu ustavnosti i zakonitosti, obavezi poštovanja zakona koji su donijeti od strane države i poštovanju individualnih sloboda i jednakosti.

Pravna sigurnost, pored ostalih značenja, znači i da svi pravni akti koji regulišu pravnu poziciju i odnose u društvu moraju biti napisani na pristupačan, predvidiv, procjenljiv i razumljiv način (Dedić, Bakšić, 2014: 59). Posebno je važan segment rada sudova u sferi afirmacije principa da niko nije iznad zakona. U savremenim državama ustavni sudovi, kao samostaleni i nezavisni državni organi kojima se povjerava funkcija ustavnog sudovanja, prosuđivanja i rezonovanja najvišeg nivoa, predstavljaju jednu od najznačajnijih ustavnopravnih institucija. Oni, između ostalog, odlučuju o ustavnosti normativnih akata, rješavaju sporove o nadležnosti, sude najvišim državnim funkcionerima i odlučuju o povredi ustavom zagarantovanih ljudskih prava i sloboda (Jašarbegović, 2016: 22).

Pojam vladavina prava označava sistem političke vlasti utemeljen na poštovanju ustava, zakona i drugih propisa, kako od strane građana (adresata pravnih normi), tako i od samih nosilaca državne vlasti (adresanata pravnih normi). Svi zakoni, drugi propisi, kao i postupci nosilaca vlasti trebaju biti utemeljeni na zakonu, odnosno na zakonu utemeljenom propisu. To izražava ustavno načelo ustavnosti i zakonitosti. Osim toga, princip pravne države prisiljava izvršne organe na postupanje po unaprijed definisanim procedurama koje uključuju pravo na žalbu i daju mogućnost adekvatnog nadzora unutar sistema demokratske države. Dodatni efekat se postiže obavezom organa (upravnih i sudskih) da detaljno obrazlože svoje odluke, čime se dodatno prisiljavaju na donošenje na pravu i ustavu zasnovanih odluka (Dedić, Bakšić: 2014: 60).

INDIKATORI VLADAVINE PRAVA U BOSNI I HERCEGOVINI

Indikatori koji jasno ukazuju na postojanje ili negiranje vladavine prava su i poštovanje zakona, nezavisnost pravosuđa i odsustvo korupcije zbog čega ćemo se kroz recentne naučne izvore i međunarodne izvještaje osvrnuti na njih.

1. Indikatori poštovanje zakona u Bosni i Hercegovini

Ustav Bosne i Hercegovine je i dalje u suprotnosti sa Evropskom konvencijom, što je potvrđeno u predmetu Sejdić-Finci. Uz to, odluke Ustavnog suda treba u potpunosti provesti u cijeloj zemlji²⁰.

Složena ustavna rješenja negativno utiču na cjelokupnu organizaciju javne uprave u Bosni i Hercegovini zbog toga što ne osiguravaju jasno utvrđene linije odgovornosti. Pravni propisi koji uređuju strukturu i ovlašćenja različitih organa javne uprave su nejasni i preklapaju se. Rezultat je da više od 40 institucija direktno odgovara Vijeću ministara, a ne svojim resornim ministarstvima. Odgovornost rukovodilaca u institucijama još uvijek nije realizovana u administrativnoj kulturi²¹.

Povjerenje javnosti u sudove je uopšteno nisko. Pravo na naknadu štete u slučajevima nezakonite radnje rijetko se ostvaruje zbog nedostatka pravnog okvira o javnoj odgovornosti²².

Radi osiguranja pravne sigurnosti i jedinstvenog tumačenja propisa u različitim jurisdikcijama, većina zemalja ima vrhovni sud sa nadležnostima za cijelu zemlju. Specifično uređenje BiH sa četiri pravosudna sistema zahtijeva uspostavljanje jednog pravosudnog tijela za ove potrebe. Venecijanska komisija preporučila je uspostavljanje vrhovnog suda još 2012. godine. Ovo je samo jedna od brojnih preporuka Venecijanske komisije koje BiH do sada nije ispoštovala²³.

Analizirajući veći broj presuda sudova u u BiH, mogu se izvesti važni zaključci o bitnim i čestim razlozima koji su doprinijeli da se veći broj krivičnih predmeta završi oslobađajućom presudom. Nisu rijetki slučajevi da optužnica po svom sadržaju, u pogledu bitnih elemenata bića krivičnog djela, nije sadržavala dovoljne i valjane činjenične navode (Lakić, 2013: 26).

Iz analize predmeta diskriminacije može se zaključiti da je veliki broj tužbenih zahtjeva, koji se odnose na diskriminaciju, odbijen ili odbačen pred sudovima BiH. Imajući u vidu ovu činjenicu, nameće se zaključak da među podnosiocima tužbi i dalje postoji veliki stepen nepoznavanja samog pojma diskriminacije, ali i mehanizama zaštite iz Zakona o zabrani diskriminacije. Iako izvještaji međunarodnih i domaćih organizacija za zaštitu ljudskih prava ukazuju na to da su pripadnici određenih grupa naročito izloženi diskriminaciji (žene, Romi,

---

²⁰ Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2016. godinu (uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija); Saopštenje o politici proširenja Evropske unije za 2016. godinu, 3.

²¹ Ibid, 10.

²² Ibid, 11.

²³ Izvještaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini Brisel, 5.12.2019. godine, str.22.

osobe sa invaliditetom) upravo su ove grupe najmanje zastupljene u predmetima pokrenutim po Zakonu o zabrani diskriminacije²⁴.

Relativna dugotrajnost postupaka je problematična sa aspekta ostvarivanja prava Źrtava diskriminacije uključujući pravo na suđenje u razumnom roku. Takođe, dugotrajni postupci povećavaju i troškove, što dodatno obeshrabruje potencijalne podnosiocē tuŹbi u ovim predmetima.²⁵ U slućaju djelovanja Vrhovnog suda Federacije BiH, ostaje postulirana činjenica da je Sud propustio da sankcioniše predstavnike vlasti u javnom iskazivanju netrpeljivosti zasnovane na vjerskoj pripadnosti (Ćaušević, 2019: 680).

Do 2007. godine bila je prisutna i nekonzistentna i neprimjerena sudska praksa gdje su za 47 trgovaca ljudima koji su krivićno gonjeni, drŹavni i entitetski sudovi izrekli zatvorske kazne za 14 izvršilaca krivićnih djela. Kazne su se kretale od 11 mjeseci do 10 godina zatvora. Za preostalih 33 osuđena lica izrećene su uslovne kazne (Bojić 2020: 231). Uz to, samo u septembru 2010. godine u BiH je obustavljena istragu protiv 17 osumnjićenih osoba koje su u martu 2010. godine bile osumnjićene za trgovinu ljudima kroz seksualnu eksploataciju gdje je Źrtva trgovine ljudima bila i dijete iz romske zajednice²⁶.

2. Nezavisnost pravosuđa u Bosni i Hercegovini

Nedavno je objavljen USAID-ov izvještaj „Indeks efektivnosti pravosuđa Bosne i Hercegovine“ za 2020. godinu, a podaci koji su izneseni su poraŹavajući. Generalno, izvještaji iz prethodnih godina govorili su o stagnaciji kada je rijeć o efektivnosti pravosuđa u BiH, ali podaci iz 2020. godine još su gori. Konkretno, prosjećno vrijeme rješavanja predmeta kretalo se između 296 i 784 dana u svakoj fazi sudske postupka, a trajanje neriješenih predmeta variralo je između 347 i 697 dana za različite nivoe sudova. Kada je rijeć o komunalnim predmetima, broj neriješenih izvršenja ostao je veći od 1,7 miliona. Zaključak je jednostavan - trom rad sudova umanjuje efikasnost pravosudnog sistema u BiH²⁷.

Prosjećno trajanje postupaka u nekomunalnim parničnim predmetima pred prvostepenim sudovima u Bosni i Hercegovini u prvoj polovini 2016. godine bilo je 511 dana, što je za 10 dana manje u odnosu na kraj 2015. godine. Ovi rezultati su direktan rezultat nastojanja Visokog sudske i tuŹilaćke savjeta BiH da poboljša

²⁴ Analiza odgovora pravosuđa na izazove diskriminacije u Bosni i Hercegovini, OSCE, Sarajevo, str. 53.

²⁵ Ibid, str. 54.

²⁶ Ibid.

²⁷ <https://www.paragraf.ba/dnevne-vijesti/26102021/26102021-vijest2.html> (pristupljeno 9.10. 2021).

efikasnost pravosuđa. Najveći dio zaostalih neriješenih predmeta čine neplaćeni računi za komunalne usluge (više od 1,7 miliona)²⁸.

Postoje pravila o imunitetu članova parlamenata od krivične odgovornosti i procedura kojima se uređuje ukidanje imuniteta. Pravila o policijskoj zaštiti ličnih podataka nisu dovoljna i uglavnom se ne primjenjuju, a kazne za prekršioce nisu preventivnog karaktera²⁹.

Cjelodržavna DNK baza podataka ne postoji a kapaciteti za profiliranje DNK su i dalje ograničeni. Nije uspostavljena ni brza razmjena forenzičkih podataka sa drugim zemljama. Sistem za automatsku identifikaciju sa otiskom prsta (AFIS) je zastario i ima ograničenu upotrebu³⁰.

Od septembra 2015. godine Evropski sud za ljudska prava je u više predmeta koja se tiču prava na slobodu, sigurnost i zabranu diskriminacije, utvrdio najmanje jedno kršenje Evropske konvencije. Neriješeni predmeti se uglavnom odnose na povrat stanarskih prava, nestale osobe i diskriminaciju po osnovu etničke pripadnosti³¹.

Bosna i Hercegovina još uvijek ima bilateralni sporazum sa SAD o imunitetu, kojim se američki državljani izuzimaju od jurisdikcije Međunarodnog krivičnog suda (ICC). To nije u skladu sa Zajedničkim stavom Evropske unije o integritetu Rimskog statuta, kao ni sa ključnim principima Unije o bilateralnim sporazumima o imunitetu.

Bosna i Hercegovina, Srbija, Hrvatska i Crna Gora i dalje usko saraduju na provedbi Sarajevske deklaracije čiji cilj je da se pronađu održiva rješenja za 74.000 ljudi koji su postali izbjeglice i raseljene osobe kao posljedica oružanih sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije tokom devedesetih godina prošlog vijeka³².

Odgovornost je ključna, a obavljanje javne funkcije u pravosudnom sistemu na bilo kojem nivou zahtijeva da nosilac pravosudne funkcije strogo poštuje zakon i etičke norme, postupa u skladu sa svojim mandatom i u interesu javnosti. Građani ne vjeruju pravosuđu zbog percipirane korupcije i sukoba interesa. Takvo ponašanje, posebno u vrhu pravosudnog sistema, daje loš primjer i širi osjećaj nesigurnosti i frustriranosti među građanima. Rukovodioci u pravosuđu imaju posebnu odgovornost davanja dobrog primjera integriteta i etičkog ponašanja i primjenjivanja najviših standarda, počevši od sebe.³³

---

²⁸ Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2016. godinu (uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija), Saopštenje o politici proširenja Evropske unije za 2016. godinu, 13.

²⁹ Ibid, 17.

³⁰ Ibid, 18.

³¹ Ibid, 21.

³² Ibid, 27.

³³ Izvještaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini Brisel, 5.12.2019. godine, 17.

Ustavnopravna komisija Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH prihvatila je 16. juna 2012. prijedlog izmjena i dopuna Zakona o sukobu interesa u institucijama vlasti BiH iako su članovi Komisije obaviješteni da su ovaj akt iz procedure povukli predlagači u Predstavničkom domu, jer se njime krše Jedinствena pravila za izradu pravnih propisa u institucijama BiH. Naime, Jedinственим pravilima za izradu pravnih propisa u institucijama vlasti BiH jasno je naglašeno da svaka izmjena i dopuna koja sadrži više od 50 odsto promjena, mora rezultirati izradom novog prijedloga zakona, a u slučaju zakona o sukobu interesa u institucijama vlasti BiH promijenjeno preko 70 odsto važećeg akta. Prihvatanjem ustavnog osnova i usklađenosti sa pravnim sistemom, kao i principa prijedloga izmjena i dopuna Zakona o sukobu interesa, Ustavnopravna komisija Doma naroda je prekršila zakonitost i uvela institucije BiH u pravnu anarhiju.³⁴

Vrlo brzo to se dokazalo i na način što je tadašnja vladajuća šestorka posljednjih dana 2011. godine prvo u Predstavničkom domu, a potom i u Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH, kršeći Ustav BiH, zakone, poslovnik i proceduru, u svega jednom danu usvojila budžet institucija BiH i međunarodnih obaveza za 2011. godinu. On je da apsurd bude veći definisan zaključkom, u nepoznatom iznosu – trebao da bude ukupan zbir odluka o privremenom finansiranju za 2011. godinu. Taj neustavan i nezakonit čin prouzrokovao je gotovo potpunu paralizu institucija BiH prvih mjeseci 2012. dok se nije utvrdio tačan iznos budžeta, a došlo je čak i do obustave servisiranja vanjskog duga BiH i entiteta³⁵.

Kao eklatantan primjer pravne anarhije koja je uslijedila u prvoj polovini 2012. godine u Parlamentarnoj skupštini BiH jasno je vidljiva činjenica da su zastupnici i delegati u tih nekoliko mjeseci odbili provesti više presuda i odluka, čak i Ustavnog suda BiH³⁶. Radi se i o izmjenama i dopunama Zakona o državljanstvu BiH, odnosno ukidanju neustavnih čl. 17 i 39 tog zakona saglasno odluci Ustavnog suda BiH³⁷.

---

³⁴ Ustavnopravna komisija Doma naroda uvela institucije BiH u ...<https://ti-bih.org> › [ustavnopravna-k.](https://ti-bih.org) (pristupljeno 10.10. 2021).

³⁵ [Almir Terzić: Kršenja ustava na svim razinama - Zašto ne https://zastone.ba](https://zastone.ba) › [almir-terzic-kr.](https://zastone.ba) (pristupljeno 9.10. 2021).

³⁶ [Ibid.](#)

³⁷ [Ibid.](#)

3. Raspostranjenost korupcije u Bosni i Hercegovini

Bosna i Hercegovina je dostigla određeni nivo pripremljenosti za borbu protiv korupcije. Određeni napredak je postignut usvajanjem akcionih planova na različitim nivoima vlasti, ali rascjepkanost negativno utiče na njihovu učinkovitu provedbu. Korupcija ostaje raspostranjena u mnogim oblastima, te i dalje predstavlja ozbiljan problem (Kolarić, 2014: 94-95). Iako je iskazano političko opredjeljenje u rješavanju ovog pitanja, nisu uslijedili konkretni rezultati³⁸.

Tokom 2015. godine provedeno je ukupno 140 istraga na državnom nivou o finansijskom kriminalu i korupciji, od čega je njih 77 (55 odsto) kompletirano, a 23 su prosljeđene Tužilaštvu BiH. U toku izvještajnog perioda nije bilo konačnih osuđujućih presuda u predmetima koji se tiču visokorangiranih osoba. Od 1. septembra 2015. do 15. avgusta 2016. godine u cijeloj državi potvrđeno je ukupno 296 optužnica. Donijete su 173 osuđujuće presude od kojih je većina bila uslovna osuda. Većina osuđujućih presuda se odnosila na zloupotrebu službenog položaja ili ovlaštenja³⁹.

Nakon što je 2014. godine na snagu stupio Zakon o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama Bosne i Hercegovine (zviždači), ukupno tri osobe su dobile status zviždača, dok je osam zahtjeva odbijeno. Međutim, navedeni zakon se odnosi samo na javni sektor na državnom nivou⁴⁰.

Bosna i Hercegovina još uvijek nije ispunila međunarodne standarde Radne grupe za finansijsko djelovanje (FATF) za suzbijanje pranja novca/finansiranja terorizma⁴¹.

Zaključnu konstataciju na najbolji način reprezentuje uverenje da je dugoročno gledano „prirodni ambijent“ i najširi okvir za suzbijanje korupcije rezultanta angažovanja i sinergetskog djelovanja (Choi, Woo, 2010: 249-262) tri grupe elemenata: (a) vladavine prava, a ne partokratske vladavine, unutar koje se vrši što ravnomernija raspodela i balansiranje moći društvenih grupa; (b) njegovanje „nežne, osjetljive biljke“ političkog i najšireg socijalnog dijaloga unutar razvijene mreže oblika i institucija participativne demokratije i (c) razvoja samogenerišućeg i samoodrživog, robusnog i kuražnog civilnog društva sa transparentnim metodama djelovanja i finansiranja (Stojiljković, 2013: 156).

³⁸ Izvještaj stručnjaka o pitanjima vladavine prava u Bosni i Hercegovini Brisel, 5.12.2019. godine, 5.

³⁹ Ibid,

⁴⁰ Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2016. godinu (uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Savjetu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija); Saopštenje o politici proširenja Evropske unije za 2016. godinu, 16.

⁴¹ Ibid, 20.

PRAVNA ANARHIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Zakonska pravičnost u pozitivnopravnom smislu omogućava da se pravna norma primijeni tako što će biti uzete u obzir sve osobnosti nekog slučaja. Sudska pravičnost u pozitivnopravnom smislu postoji kada se rješavanje zakonom obuhvaćenih konkretnih slučajeva vrši u duhu prava, tj. njegove ideje, materije, a ne prema slovu zakona (Mitrović, 2017: 15).

U Rezoluciji Parlamentarne skupštine Vijeća Europe Rec 1516 (2006) o izvršenju presuda Evropskog suda za ljudska prava, u tački 1 navodi se: “Parlamentarna skupština naglašava da je poštovanje Evropske konvencije, uključujući i obaveznu nadležnost Evropskog suda za ljudska prava i njegove obvezujuće presude, glavni stub evropskog javnog poretka koji jemči mir, demokratiju i dobro upravljanje na širem području Evrope“ (Trgovac, Grbavac, Marković, 2018: 660). U svojoj Odluci broj U-14/04 iz oktobra 2009. godine Ustavni sud je usvojio principijelan stav da „donošenje entitetskih zakona, oprečno proceduri koja je propisana državnim zakonima, pokreće pitanje ustavnosti takvih zakona, te da se obaveze koje nameću državni zakoni moraju poštovati“.

Ustavni sud BiH nema nadležnost da *ex officio* pokreće postupak ocjene ustavnosti. Međutim, Ustavni sud je zauzeo stav „da ima nadležnost da u postupku iz apelacione jurisdikcije (konkretna nadležnost Ustavnog suda) izvrši i konkretnu ocjenu ustavnosti u smislu člana VI/3c) Ustava BiH, ako je to potrebno“⁴². U suštini najčešće se radi o situacijama u kojima su odluke sudova bile zakonite, ali protivustavne jer zakoni na temelju kojeg su one donijete nisu u saglasnosti sa Ustavom BiH.

U određenom broju predmeta nedostatak određenog kvaliteta zakona ogledao se upravo u tome što se spornim zakonom propustilo regulisati određeni pravni odnos. Tako je u predmetu AP-2271/05 od 21. decembra 2006. godine iz grupe predmeta tzv. „forenzika“ (radilo se o osobama koje su krivično djelo počinile u stanju neuračunljivosti i smještene na odjel forenzike u kazneno-popravnom zavodu) Ustavni sud zaključio da su nadležne vlasti dužne hitno preduzeti odgovarajuće legislativne i druge mjere kojima će osigurati da lišavanje slobode osoba koja su krivično djelo učinila u stanju neuračunljivosti bude „zakonito“, kako to zahtijeva član 5. stav 1 e) Evropske konvencije, što uključuje i smještaj apelanata u odgovarajuću zdravstvenu instituciju, kao i mjere kojima će se osigurati tim osobama pravo na pristup „sudu“, u smislu člana 5 stav 4 Evropske konvencije⁴³.

⁴² Vidi Odluku Ustavnog suda, broj U-106/03 od 26. oktobra 2004. godine, tačka 34.

⁴³ Vidi Odluku Ustavnog suda, broj AP-2271/05 od 21. decembra 2006. godine, tačka 81.

Prvih godina njihovog rada vlasti su davale Ombudsmenima Federacije BiH samo verbalnu podršku, dok su njihov rad ignorisali. Međutim, vremenom taj se odnos postepeno mijenjao tako da je na kraju 2002. godine stepen prihvaćenih preporuka u pojedinačnim slučajevima iznosio oko 83 odsto. Taj pozitivni trend nije se nastavio, nego je promjenom vlasti u 2003. godini počeo da opada i iznosio je 74 odsto, a to se nastavilo i u 2004. godini kad je prihvaćeno samo 65,5 odsto žalbi. Kad su u pitanju preporuke iz posebnih izvještaja koje Ombudsmeni sačinjavaju nakon postupanja po vlastitoj inicijativi, vlasti ih prihvataju u još manjim procentima (na kraju 2002. iznosio je samo 63 odsto, u 2003. spao je na 50 odsto, da bi u 2004. bio znatno ispod toga – 30 odsto) (Vuković, Bošković, 2016: 136).

Primjer broj 1.:

Policijski službenici Agencije za istrage i zaštitu (SIPA) su po nalogu tužioca iz Posebnog odjela za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju Tužilaštva BiH, na području Sarajeva lišili slobode osumnjičenog I. N., rođenog 1963. godine u Bosanskoj Dubici. Uporedo sa lišenjem slobode, izvršeni su pretresi osumnjičenog, kao i ukupno tri stana koja su u njegovom vlasništvu ili ih koriste njegovi srodnici. Osumnjičeni je pod istragom i osumnjičen je da je, u periodu od 2011. do 2015. godine, dok je obavljao dužnost zamjenika direktora Službe za poslove sa strancima BiH, protivzakonito uzimao novac, robu i usluge od stranih državljana i osoba za koje su vođeni postupci vezani za boravak stranaca i druga statusna pitanja, kako bi zloupotrebom položaja pogodio donošenju odluka u korist navedenih osoba. Prema rezultatima istrage, osumnjičeni je ostvarivao imovinsku korist vršenjem koruptivnih krivičnih djela. Osumnjičeni je pod istragom zbog krivičnog djela primanje dara i drugih oblika koristi iz člana 217 Krivičnog zakona BiH. Nakon lišenja slobode, osumnjičeni je priveden postupajućem tužiocu koji je, nakon što ga ispitao, donio odluku o daljim aktivnostima u predmetu⁴⁴.

Primjer broj 2.:

Iz prakse Ustavnog suda BiH vidljivo je da se predmeti koji se tiču ispitivanja kršenja slobode izražavanja iz člana 10 Evropske konvencije u najvećoj mjeri odnose na klevetu, odnosno na uspostavljanje pravične ravnoteže između slobode izražavanja i prava na ugled kao dijela prava na privatni život iz člana 8 Evropske konvencije. Problemi koji se mogu uočiti iz te prakse odnose se u najvećoj mjeri na razlikovanje činjenica i vrijednosnih sudova i na dosuđivanje nematerijalne štete ako se radi o kleveti. Naime, prilikom utvrđivanja da li se radi o činjenicama ili vrijednosnim sudovima, Ustavni sud zapaža da se sporne izjave uglavnom

---

⁴⁴ Tužilaštvo Bosne i Hercegovine - Tužilaštvo BiH, <http://www.tuzilastvobih.gov.ba> .

rašćlanjaju na pojedine dijelove, pa se ti dijelovi cijene izvan sveukupnog konteksta. Iz odluka koje su ispitivane pred Ustavnim sudom naroćito se moće zapaziti da su sudovi u malom broju prikazanih presuda dali dovoljnu tećzinu pitanju postojanja javnog interesa ili statusu oštećenog kao javne lićnosti. Ćak i tamo gdje se sudovi pozovu na to da javna lica trebaju trpjeti veću kritiku, pa Ćak i jezik koji „vrijeća, šokira ili uznemirava“, ostaje nejasno kako je to cijanjeno u konkretnom slućaju. Naprotiv, u nekim predmetima, Ćak i kada ocijene da se radi o javnoj lićnosti koja, s obzirom na funkciju koju obavlja, mora imati veći stepen tolerancije, raščlanjivanjem spornih izjava sudovi izvode zakljućak da je rijeć o ćinjenicama Ćiju je istinitost moguće dokazati i dosude naknadu štete koja, u domaćim uslovima, nije zanemariva⁴⁵.

Primjer broj 3.:

Neosnovano se ćalбом ukazuje da pobijana presuda ne sadrić ćinjenice i okolnosti iz kojih proizilazi direktni umiřljaj, kao bitno obiljeće predmetnog krivićnog djela. Suprotno ovakvim ćalbenim prigovorima, drugostepeni sud je dao razloge iz kojih proizilazi da je optućeni postupao sa direktnim umiřljajem, taćnije da je svjesno i voljno omogućio P.K. i njegovom vozilu sa robom, prolaz preko granićnog prelaza namijenjenog samo za prelazak osoba koji imaju prebivaliće u pogranićnom pojasu i na kojem nije dozvoljen robni promet, a u namjeri da P.K. pribavi imovinsku korist⁴⁶.

Primjer broj 4.:

Tućiteljstvo uopće nije izvodilo dokaze kojima bi dokazalo da je predućeće ST d.o.o. Grude prodavalo nabavljenu robu, isporučilo navodno nabavljenu robu, izdalo raćun za prodatu robu i utvrdilo manjak i rashod proizvoda, tako da nije dokazano da je obavljen promet proizvoda. Takoće, nije ponudilo ni jedan dokaz na okolnosti: postojanja opremljenosti poslovnih prostora predućeća ST d.o.o. Grude, broja uposlenih u ovom predućeću i postupanje optućenog u namjeri da za predućeće ST d.o.o. Grude ostvari protivpravna imovinska korist. Tućilaćstvo svoju optućnicu gradi iskljućivo na pretpostavci da se neće od toga desilo, ukljućujući i pretpostavku o postojanju umiřljaja na strani optućenog i njegove namjere da za predućeće ST d.o.o. Grude pribavi protivpravnu imovinsku korist. Umiřljaj i namjera optućenog da za predućeće ST d.o.o. Grude pribavi protivpravnu imovinsku korist mora se dokazati, a ne pretpostaviti⁴⁷.

---

⁴⁵ Praksa sudova u Bosni i Hercegovini u pogledu prava na slobodu izraćavanja, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, 76.

⁴⁶ Presuda Suda BiH, broj S1 2 K 002702 11 Kćć. od 16. novembra 2011. godine.

⁴⁷ Općtinski sud Ljubućki, broj K. 89/05 od 28. septembra 2006. godine.

Primjer broj 5:

Bosna i Hercegovina je vjerovatno jedina država u kojoj se odluke Ustavnog suda ne provode. Zbog čega je to tako?

„To pokazuje da sistem generalno ne funkcioniše. Mi nemamo problem sa Dejtonom, mi imamo problem sa neprovođenjem Dejtona. Kada Ustavni sud detektuje određenu povredu Ustava, koja je učinjena zakonom, onda je obaveza svih struktura vlasti da to provedu. Međutim, očigledno je da nema sankcije zbog neprovođenja odluka Ustavnog suda i zbog toga se jednostavno pravna država i princip pravne države ne mogu smatrati implementiranim u dovoljnoj mjeri. Zbog toga što nema sankcije, to ostavlja mogućnost najistaknutijim nosiocima vlasti da takve odluke ne provode. To otvara pitanje totalne anarhije u državi, jer ako najviši nosioci vlasti ne poštuju Ustav i pogotovo odluke takve jedne instance, onda se postavlja pitanje zašto bi bilo koji građanin poštovao bilo koji drugi zakon“⁴⁸.

ZAKLJUČAK

Značajan element principa vladavine prava je jednakost građana i zabrana diskriminacije. Vladavina prava znači da pravo i zakoni važe jednako za sve, bez ikakvih razlika - bilo privilegija za određene pojedince ili grupe. Najveće prepreke za veći stepen slobode građana u Bosni i Hercegovini se odnose upravo na slabu vladavinu prava, što je zajednički problem svih postsocijalističkih ekonomija u regionu. Shodno tome, nemogućnost Bosne i Hercegovine da osigura vladavinu prava je rezultiralo, između ostalog, sporim ekonomskim rastom, nedostatkom stranih direktnih investicija, ali i visokom stopom nezaposlenosti. Kada je riječ o ekonomiji BiH, brojni faktori blokiraju razvoj privatnog sektora, što jasno pokazuju ostali ekonomski indeksi, poput onih o konkurentnosti, pokretanju biznisa i slično.

Bosna i Hercegovina mora i treba razumijevati vladavinu prava, kao suštinski element evropskog političkog identiteta i kao centralni faktor strategije proširenja. Mora se osigurati da pravosudne institucije, kao i institucije za provođenje zakona, budu izuzete od nepotrebnog političkog uticaja, te da provođenje i primjena zakona ide u pravcu ujednačavanja.

---

⁴⁸ Begić, Nepoštovanje odluka Ustavnog suda BiH uvod u anarhiju <https://www.slobodnaevropa.org/> (pristupljeno 15.10.2021).

LITERATURA:

Bojić, D. (2020). *Slaba država i trgovina ljudima u Bosni i Hercegovini*, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, Beograd.

Čaušević, M. (2019). „Uloga institucije ombudsmena i sudova u sudskim postupcima povodom povodom slučajeva diskriminacije u Bosni i Hercegovini“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 56, broj 3.

Choi, E., Woo, J. (2010). „Political corruption, economic performance, and electoral outcomes: a cross-national analysis“, *Contemporary Politics*, 16 (3).

Dedić, S., Bakšić, Š. (2014). „Ustavni princip vladavine prava i pravo na privatno poduzetništvo“, *Društveni ogledi*, Centar za društvena istraživanja, Sarajevo, godina 1, broj 1.

Dworkin, R. (2003). *Shvaćanje prava ozbiljno*, Zagreb.

Dworkin, R., Speech, K. (2013). „The Rule of Law“, Conference on “The Rule of Law as a Practical Concept”, CDL(2013)016, [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL\(2013\)016-e.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL(2013)016-e.aspx) 4 “Report on the Rule of Law” (pristupljeno: 21.04.2021.)

Fallon, R., H. (1997). „The Rule of Law as a Concept in Constitutional Discourse“, *97 Columbia Law Review*, 1.

Hayek, F.A. (1973). *Rules and Order, Volume 1 of Law, Legislation and Liberty*, Chicago, University of Chicago Press.

Jašarbegović, A. (2016). „Blokada rada ustavnih sudova zbog neblagovremenog izbora sudija“, *Revija za pravo i ekonomiju*, Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, Mostar.

Kant, I. (2016). *Zasnivanje metafizike morala*, Beograd.

Kolarić, D. (2014). „Evropske integracije i suzbijanje korupcije u privatnom sektoru“, *Srpska politička misao*, Beograd, broj 4.

Kotlo, R. (2016). „Međunarodne organizacije u savremenim pravopolitičkim sistemima i međunarodnom pravu“, *Revija za pravo i ekonomiju*, Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru, Mostar.

Lakić, S. (2013). *Problemi u procesuiranju i dokazivanju krivičnog djela zloupotreba položaja ili ovlaštenja iz člana 383 Krivičnog zakona Federacije BiH*, Sarajevo.

Lauc, Z. (2016). „Načelo vladavine prava u teoriji i praksi“, *Pravni vjesnik*, Osijek, god. 32, broj 3-4.

Meškić, Z., Samardžić, D. (2012). *Pravo Evropske unije I, TDP Sarajevo - Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH – Otvoreni Regionalni Fond za jugoistočnu Evropu - Pravna reforma*, Sarajevo.

Mitrović, D. (2010). *Teorija države i prava*, Beograd.

Mitrović, D. (2017). „Proceduralna pravda, istinitost i ispravnost“, *NBP, Journal of Criminalistics and Law, Beograd*.

Nikolić Maksimović, Z. (2016). „Kritika Rolsove doktrine“, *Strani pravni život*, Beograd, broj 2.

Omejec, J. (2008). *Vijeće Europe i Europska unija, institucionalni i pravni okvir*, Novi informator, Zagreb.

Omejec, J. (2013). *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Evropskog suda za ljudska prava*, Strasbourški acquis, Novi informator, Zagreb.

Radbruh, G. (2016). *Filozofija prava*, Beograd.

Smerdel, B. (2013). *Ustavno uređenje europske Hrvatske*, Narodne novine, Zagreb.

Sovilj, B. B. (2004). *Put kroz pravo do pravde*, Petrovaradin.

Stojiljković, Z. (2013). „Korupcija: koreni, mehanizmi, iskorenjivanje, Politička korupcija i slaba država“, *Filozofija i društvo*, XXIV (1), Beograd.

Trgovac, S., Grbavac, S., Marković, S. (201). „Ustavnosudski pogled na izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 39, broj 1.

UNIDO, UNODC (2012). *Corruption prevention to foster small and medium-sized enterprise development (volume II)*, Vienna, United Nations Industrial Development Organization, 2.

Vehabović, F., Izmirlija, M., Kadribašić, A. (2010). *Komentar Zakona o zabrani diskriminacije sa objašnjenjima i pregledom prakse u uporednom pravu*, Sarajevo, Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu.

Vuković, S., Radović, N. (2012). *Prevenција organizovanog kriminala*, Dosije studio, Beograd.

Vuković, S., Bošković, G. (2016). „Korupcija i njena kontrola u Srbiji i Evropskoj uniji“, *Strani pravni život*, Beograd, broj 2.

***RULE OF LAW INDICATORS PRESENTED THROUGH SECONDARY
VICTIMIZATION OF VICTIMS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA***

Miodrag N. Simović

***Vice-president of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, full
professor and full member of the Academy of Sciences and Arts of Bosnia and
Herzegovina***

Azra Adzajlić-Dedović,

***full professor at the Faculty of Criminology, Criminology and Security Studies,
University of Sarajevo, University of Sarajevo,
Bosnia and Herzegovina***

Vladimir M. Simović,

***Prosecutor of the Prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina and full
professor at the Faculty of Security and Protection, Independent University in
Banja Luka and Faculty of Law, University Vitez in Vitez***

Abstract: *The most important requirement of the rule of law is that people in positions of power should exercise their power within the restrictive framework of well-established public norms, rather than in an arbitrary, ad hoc or purely discretionary manner. The rule of law is embodied by a stable constitution consisting of formal rules that limit managerial powers under the law. In addition to the courts, ensuring the compliance with the law and encouraging the enforcement of court decisions by government officials is important for the rule of law. This is the reason why the legislations in developed democracies prescribe the criminal offense of “Failure to enforce a court decision”, according to which the actions of a responsible official who refuses to execute a final judgment are considered a criminal conduct.*

The independence of the judiciary is the backbone of the rule of law, while the independence of individual judges protects the independence of the judiciary as a whole. Impartiality in a judge's decision-making process means that it is necessary to ensure that judges act without any restrictions, undue influence, pressure, threat or interference, directly or indirectly, by any authority, including authorities within the judiciary. However, the financial independence of the judiciary is still limited and conditioned by the process of approving budget funds allocated to judiciary by the ministries of finance, which makes the judiciary dependent on governing policies and allows corruption in judiciary or influence of policy on judiciary.

Reform of the judicial system is possible only if citizens feel its benefits and show satisfaction with the results achieved. Judging by the perception of citizens, corruption is the most dominant in the health care system and among political parties, which is why BiH Anti-Corruption Agency needs to increase its efforts as corruption prevention at high-level is directly under its jurisdiction. Therefore, in order to present the denial of the rule of law in Bosnia and Herzegovina, we will use case studies that represent secondary victimization of victims and show indicators of existence of the rule of law, and these are: compliance with the law, independence of judiciary and absence of corruption.

Key words: *secondary victimization of victims, rule of law, compliance with the law, independence of judiciary, absence of corruption.*